

RESCLAVOS NEL CALENDARIU: EL FURÓN

XUAN PORTA ALLENDE
COLLABORADOR SABENCIA

El **furón** (*Mustela putorius*) ye llamáu **h.urón** y **turón** pal oriente d'Asturies. Un nome que fala de que fai furacos (o h.uracos, nel dialeutu oriental). Na tradición asturiana «paez un h.urón» dizse d'una persona que controla mal les emociones, quiciabes pola comparanza cola actividá agresiva y aparentemente desordenada d'esti animal. Y ser «como'l furón» ye dir pola vida azorramplando: pola comparanza, nesti casu, cola so capacidá d'entrar a escondidielles a poles pites.

Mamíferu mustélidu de cuerpu allargáu, tien les pates curties, con una membranina interdixital na base d'unos deos portadores de fuertes uñes. El pelo ye de color marrón con manches blanques en focicu y na cara y nel carel de les sos curties oreyes, que-y dan l'speutu d'un mazcaritu. Pue algamar los 1.500 gramos de pesu, tien un rau llargu y gordu, que-y val d'estabilizador nos blincos, y unes glándules anales que-y dan un fedor mui especial.

El celu consiste en que'l machu blinca al rodiu la fema y golifa los sos xenitales; ella refúgalu y entós elli muérdela na nuca y arrástrala a un lluga menos visible onde se produz la cópula ente empicaxos o respingos. Dempués, la xestación apárase unos meses fasta que se dean les condiciones favoratibles: ye lo que se conoz como «implantación diferida» del óvulu nel úteru.

Cuando entama abril ye cuando les furones tán en plena xestación: durará un par de meses y finará pariendo camaes d'unes cuatro críes. La ma llévalles depués garraes pel pescuezu, d'un llau a otru, en casu de peligru. Les críes xueguen corriendo y escorriéndose unes a otres, ensayando la caza y la inhibición social del altu grau d'agresividá qu'amuesa la especie.

Los furones avecen a dexar los escrementos, allarguetaos y apuntaos al final, al mou d'un embutíu retorcióu, onde otros anteriores. Nellos puen alcontrase restos d'anfibios (sapos y xaronques) y reptiles tarzaos. Amás d'esos vertebrados, xintende paxarinos y güevos -nos que dexten marcaos los caniles- al **topu fediondu** (*Galemys pyrenaicus*), rates, pexes, merucos ya insectos.

Ye'l mustélidu más vespertiegu; tamién ye solitariu, bon trepador y nalador. La so cubil son les fures, munches veces ampliaes d'otros animales: fáenles embaxo los grandes árboles, nos sos furacos, nes cueves o nel bardial. Vive dende les viesques de media rimada fasta los praos de les ríes. Estendíu pela Europa continental, y per tola Península, n'Asturies alcuéntrase nes viesques, al rodiu los pueblos y averáu a los ríos.